

Іван Петрович Котляревський

Наталка-Полтавка

Иван Котляревский
Наталка-Полтавка

«Public Domain»

Котляревский И. П.

Наталка-Полтавка / И. П. Котляревский — «Public Domain»,

Содержание

Действующие лица	5
Действие I	6
Явление 1	7
Явление 2	8
Явление 3	10
Конец ознакомительного фрагмента.	14

Іван Петрович Котляревський

Наталка-Полтавка

Опера малороссийская в 2-х действиях

Действующие лица

Возный Тегерваковский.

Горпина Терпилиха – вдова старуха.

Наталка – дочь ее.

Петро – любовник Наталки.

Микола – дальний родственник Терпилихи.

Макогоненко – выборный села.

Действие I

Театр представляет село при реке Ворскле. Через сцену улица малороссийских хат, к реке ведущая, и в сей улице хага Терпилихи.

Явление 1

Наталка (*выходит из хаты с ведрами на коромысле, подойдя к реке, ставит ведра на берегу, подходит на край сцены в задумчивости и поет*).

N 1

Віють вітри, віють буйні, аж дерева гнуться;
О, як моє болить серце, а сльози не ллються.
Трачу літа в лютім горі і кінця не бачу,
Тільки тогді і полегша, як нишком поплачу.
Не поправлять сльози щастя, серцю легше буде,
Хто щасливим був часочок, по смерть не забуде.
Єсть же люди, що і моїй заздують долі,
Чи щаслива та билинка, що ростеть на полі?
Що на полі, що на пісках, без роси, на сонці?
Тяжко жити без милого і в своїй сторонці.
Де ти, милий, чорнобривий? Де ти? Озовися!
Як я, бідна, тут горюю, прийди подивися.
Полетіла б я до тебе, та крилля не маю,
Щоб побачив, як без тебе з горя висихаю.
До кого я пригорнуся, і хто приголубить?
Коли тепер того нема, який мене любить.

Петре! Петре! Де ти тепер? Може, де скитаєшся в нужді і горі і проклинаєш свою долю; проклинаєш Наталку, що через неї утерав пристанище; а може (*плачет*), забув, що я живу і на світі. Ти був бідним, любив мене – і за те потерпів і мусив мене оставити; я тебе любила і тепер люблю. Ми тепер рівня з тобою: і я стала така бідна, як і ти. Вернися до мого серця! Нехай глянуть очі мої на тебе і ще раз і навіки закриються...

Явление 2

Наталка и возный

Возный. Благоденственного і мирного пребиванія! (*В сторону*). Удобная оказія пред-стала зділати о собі предложеніє на самоті.

Наталка (*кланяясь*). Здорові були, добродію, пане возний!

Возный. "Добродію"! "Добродію"! Я хотів би, щоб ти звала мене – теє-то як його – не вишепом'янутим ім'ярек.

Наталка. Я вас зову так, як все село наше величає, шануючи ваше письменство і розум.

Возный. Не о сем, галочко, – теє-то як його – хлопочу я, но желаю із медових уст твоїх слишати умильное названіє, сообразное моему чувству. Послушай:

N 2

От юних літ не знал я любові,
Не ощущал возженія в крові;
Как вдруг предстал Наталки вид ясний,
Как райский крин, душистый, прекрасный;

Утробу всю потряс;
Кров взволновалась,
Душа смішалась;
Настал мой час!

Настал мой час; і сердце все стонеть;
Как камень, дух в пучину зол тонеть.
Безмірно, ах! люблю тя, дівицю,
Как жадний волк младую ягницю.

Твой предвіщаєть зрак
Мні жизнь дражайшу,
Для чувств сладчайшу,
Как з медом мак.

Противні мні Статут і розділи,
Позви і копи страх наділи;
Несносен мні сингкліт весь бумажный,
Противен тож і чин мой преважный.

Утіху ти подай
Душі смятенной,
Моєй письменной,
О ти, мой рай!

Не в состоянії поставити на вид тобі сили любові моеї. Когда би я імів – тее-то як його – столько языков, сколько артикулов в Статуті ілі сколько зап'ятих в Магдебурзьком праві, то і сих не довліло би навосхваленіє ліпоти твоєї! Єй-ей, люблю тебе до безконечності.

Наталка. Бог з вами, добродію! Що ви говорите! Я річі вашей в толк собі не возьму.

Возний. Лукавиш – тее-то як його – моя галочко! і добре все розумієш. Ну, коли так, я тобі коротенько скажу: я тебе люблю і женитись на тобі хочу.

Наталка. Гріх вам над бідною дівкою глумитися; чи я вам рівня? Ви пан, а я сирота; ви багатий, а я бідна; ви возний, а я простого роду; та й по всьому я вам не під пару.

Возний. Изложенні в отвітних річах твоїх резони суть – тее-то як його – для любові ничтожні. Уязвленне частореченною любовію серце, по всім божеським і чоловічеським законам, не взираєть ні на породу, ні на літа, ні на состояніє. Она я любов все – тее-то як його – ровняєть. Рци одно слово: "Люблю вас, пане возний!" – і аз, вишеупом'янутий, виконаю присягу о вірном і вічном союзі з тобою.

Наталка. У вас єсть пословиця: "Знайся кінь з конем, а віл з волон"; шукайте собі, добродію, в городі панночки; чи там трохи єсть суддівен, писарівен і гарних попівен? Любую вибирайте... Ось підіть лиш в неділю або в празник по Полтаві, то побачите таких гарних, що і розказати не можна.

Возний. Бачив я многих – і ліпообразних, і багатих, но серце моє не імієть – тее-то як його – к ним поползновенія. Ти одна заложила ему позов на вічні роки, і душа моя ежечасно волаєть тебе і послі нишпорной даже години.

Наталка. Воля ваша, добродію, а ви так з-письменна говорите, що я того і не зрозумію; та і не вірю, щоб так швидко і дуже залюбитись можна.

Возний. Не віриш? Так знай же, що я тебе давно уже – тее-то як його – полюбив, як тільки ви перейшли жити в наше село. Моїх діл околичності, возникающіі із неудобних обстоятельств, удерживали соділати признаніє пред тобою; тепер же, читая – тее-то як його – благодать в очах твоїх, до формального опреділенія о моеї участі, открой мні, хотя в терміні, партикулярно, резолюцію: могу лі – тее-то як його – без отсрочок, волокити, проторов і убитков получить во вічне і потомственное владініє тебе – движимое і недвижимое імініє для душі моеї – з правом владіти тобою спокійно, безпрекословно і по своєї волі – тее-то як його – розпоряджати? Скажи, говори, отвічай, отвітсвуй, могу лі бити – тее-то як його – мужем пристойним і угодним душі твоєї і тілу?

Наталка (поет).

Видно шляхи полтавські і славну Полтаву,
Пощануйте сиротину і не вводьте в славу.
Не багата я і проста, но чесного роду,
Не стиджуся прясти, шити і носити воду.

Ти в жупанах і письменний, і рівня з панами,
Як же можеш ти дружитись з простими дівками?
Єсть багацько городянок, вибирай любую;
Ти пан возний – тобі треба не мене, сільськую.

(По окончаніи пения говорит).

Так, добродію, пане возний! Перестаньте жартовати надо мною, безпомощною сиротою. Моє все багатство єсть моє добре ім'я; через вас люди начнуть шептати про мене, а для дівки, коли об ній люди зашепчуть...

Музыка начинает играть прелюдию. Наталка задумывается, а возний рассуждает и смешные показывает мины на лице.

Явление 3

Наталка и возный. И после выборный, показавшись на сцену, поет.

№ 4

Дід рудий, баба руда,
Батько рудий, мати руда,
Дядько рудий, тітка руда,
Брат рудий, сестра руда,
І я рудий, руду взяв,
Бо рудую сподобав.

Ой по горі по Панянці
В понеділок дуже вранці
Ішли наші новобранці;
Поклонилися шинкарці;
А шинкарка на них – морг:
"Іду, братики, на торг".

Ішли ляхи на три шляхи,
А татари на чотири,
Шведи-враги поле вкрили;
Козак в лузі окликнувся —
Швед, татарин, лях здригнувся,
В дугу всякий зігнувся.

По мере приближения выборного к оркестру, Наталка подходит к ведрам, берет их и уходит домой.

Возный. Чи се – тее-то як його – нова пісня, пане виборний?

Выборный. Та се, добродію (*кланяється*), не пісня, а нісенітниця. Я співаю іногді, що в голову лізе, – вибачайте, будьте ласкаві, я не добачив вас.

Возный. Нічого, нічого. Відкіль се так? Чи з гостей ідете – тее-то як його?..

Выборный. Я іду із дому. Випроводжав гостя: до мене заїжджав засідатель наш, пан Щипавка; так, уже, знаєте, не без того, – випили по одній, по другій, по третій, холодцем та ковбасою закусили, та вишнівки з кварту укутали, та й, як то кажуть, і підкріпилися.

Возный. Не розказовав же пан Щипавка якої новини?

Выборный. Де то не розказовав! Жаловався дуже, що всьому земству урвалася тепер нитка, та так, що не тільки засідателям, но самому комісарові уже не те, як давно було... Така, каже, халепа, що притьмом накладно служити. Бо, каже, що перше дурницею доставалося, то тепер або випросити треба, або купити.

Возный. Ох! правда, правда; даже і в повітовом суді, і во всіх присутственных містах унініе воспослідовало; малійшая проволочка ілі прижимочка просителю, як водилось перше, почитається за уголовное преступленіє; а взяточок, сиріч – винуждений подарочок, весьма-очень іскусно у істця ілі отвітчика треба виканючити. Та що і говорить! Тепер і при рекрутських наборах вовся не той порядок ведеться. Трудно становиться жить на світі.

Выборный. Зате нам, простому народові, добре, коли старшина, богобоязлива і справедлива, не допуска письменним п'явкам кров із нас смоктати... Та куди ви, добродію, налагодились?

Возный. Я наміревал – тее-то як його – посітити нашу вдовствующую дякониху, но, побачивши тут Наталку (*вздыхает*), остановився побалакати з нею.

Выборный (*лукаво*). Наталку? А де ж (*осматривается*) вона?

Возный. Може, пішла додому.

Выборный. Золото – не дівка! Наградив бог Терпилиху дочкою. Крім того, що красива, розумна, моторна і до всякого діла дотепна, – яке у неї добре серце, як вона поважає матір свою; шанує всіх старших себе; яка трудяща, яка рукодільниця; себе і матір свою на світі держить.

Возный. Нічого сказати – тее-то як його – хороша, хороша і уже в такому візвісті...

Выборный. Та й давно б час, так що ж? Сирота, та іще і бідна. Ніхто і не квапиться.

Возный. Однак ж я чув, що Наталці траплялись женихи, і восьма пристойніі, наприклад, тахтауловський дячок, чоловік знаменитий басом своїм, ізучен ярмолая і дуже знаєть печерсько-лаврський напів; другий волосний – тее-то як його – писар із Восьмачок, молодець не убогий і продовжуючий службу свою безпорочно скоро год; третій – підканцелярист із суда по імені Скоробреха і многії другії, но Наталка...

Выборный. Що? Одказала? Добре зробила. Тахтауловський дяк п'є горілки багато і уже спада з голосу; волосний писар і підканцелярист Скоробреха, як кажуть, жевжики обидва і голі, вашеці проше, як хлистики, а Наталці треба не письменного, а хазяїна доброго, щоб умів хліб робити і щоб жінку свою з матір'ю годовав і зодігав.

Возный. Для чого же неписьменного? Наука – тее-то як його – в ліс не йде; письменство не єсть преткновеніє ілі поміха ко вступленію в законний брак. Я скажу за себе: правда, я – тее-то як його – письменний, но по благості всевишнього єсмь чоловік, а по милості дворян – возный, і живу хоть не так, як люди, а хоть побіля людей; копійка волочиться і про чорний день іміється. Признаюсь тобі, як приятелю, буде чим і жінку – тее-то як його – і другого кого годовати і зодігати.

Выборный. Так чом же ви не одружитесь? Уже ж, здається, пора. Хіба в ченці постригтись хочете? Чи ще, може, суджена на очі не нависла? Хіба хочете, щоб вам на весіллі сю пісню співали? Ось слухайте.

(*Выборный поет*).

N 5

Ой під вишнею, під черешнею
Стояв старий з молодую, як із ягодою.
І просилася, і молилася:
"Пусти мене, старий діду, на улицю погулять!"
"Ой я й сам не піду, і тебе не пущу:
Хочеш мене, старенького, да покинути.
Ой не кидай мене, моя голубочко,
Куплю тобі хатку, і ще сіна жатку,
І ставок, і млинок, і вишневий садок".
"Ой не хочу хатки, ані сіна жатки,
Ні ставка, ні млинка, ні вишневого садка.
Ой ти, старий дідура, і зогнувся, як дуга,
А я, молоденька, гуляти раденька".

Возный. Коли другії облизня поймають, то і ми остерегаємся. Наталка многим женихам піднесла печеного кабака; глядя на сіє, і я собі на умі.

Выборный. А вам що до Наталки? Будто всі дівки на неї схожі? Не тільки світа, що в вікні; сього дива повно на світі! Та до такого пана, як ви, у іншої аж жижка задрижить!

Возный (*в сторону*). Признаюсь йому в моєй любові к Наталці. Послухай, пане виборний! Нігде – тее-то як його – правди дівати, я люблю Наталку всею душею, всею мислюю і всім серцем моїм, не могу без неї жити, так її образ – тее-то як його – за мною і слідить. Як ти думаєш? Як совітуєш в таковом моєм припадці?

Выборный. А що тут довго думати? Старостів посилати за рушниками, та й кінець. Стара Терпилиха не зсунулась іще з глузду, щоб вам одказати.

Возный. Ох, ох, ох!.. Стара не страшна, так молода кирпу гне! Я уже їй говорив, як то кажуть, надогад буряків – тее-то як його – так де! Ні приступу!

Выборный. Що ж вона говорить, чим одговорюється і що каже?

Возный. Она ізлагаєть нерезоннії – тее-то як його – причини; она приводить в довод знаомство вола з волом, коня з конем; нарицаєть себе сиротою, а мене паном; себе бідною, а мене багатим; себе простою – тее-то як його – а мене возним; і рішительний приговор учинила – що я їй, а она мні не рівня – тее-то як його.

Выборный. А ви ж їй що?

Возный. Я їй пояснил, що любов все равняєть.

Выборный. А вона ж вам що?

Возный. Що для мене благопристойніє панночка, ніж простая селянка.

Выборный. А ви ж їй що?

Возный. Що она – тее-то як його – одна моя госпожа.

Выборный. А вона ж вам що?

Возный. Що она не вірить, щоб так дуже – тее-то як його – можна полюбити.

Выборный. А ви ж їй що?

Возный. Що я її давно люблю.

Выборный. А вона ж вам що?

Возный. Щоб я одв'язався од неї.

Выборный. А ви ж їй що?

Возный (*с жаром*). Що? Нічого!.. Тебе чорт приніс – тее-то як його – Наталка утекла, а я з тобою остався.

Выборный. Ой ви, письменні! Вгору деретеса, а під носом нічого не бачите: Наталка обманьовала вас, коли говорила, що ви їй не рівня. У неї не те на серці...

Возный. Не те? А що ж би такеє?

Выборный. Уже не що, другого любить; ви, може, чували, що як вони ще жили в Полтаві і покійний Терпило жив був, то прийняв було до себе якогось сироту Петра за годованця. Хлопець виріс славний, гарний, добрий, проворний і роботящий; він од Наталки старший був годів три або чотири; з нею вигодовавсь і зріс вкупі. Терпило і Терпилиха любили годованця свого, як рідного сина, та було й за що! Наталка любила з Петром, як брат з сестрою. Но Терпило, понадіявшись на своє багатство, зачав знаомитись не з рівнею: зачав, бач, заводити бенкети з повитчиками, з канцеляристами, купцями і цехмистрами – пив, гуляв і шахровав гроші; покинув свій промисел і мало-помалу розточив своє добро, розпився, зачав гримати за Наталку на доброго Петра і вигнав його із свого дому; послі, як не стало і посліднього сього робітника, Терпило зовсім ізвівся; в бідності умер і без куска хліба оставив жінку і дочку.

Возный. Яким же побитом – тее-то як його – Терпилиха з дочкою опинилися в нашем селі?

Выборный. У Терпила в городі на Мазурівці був двір – гарний, з рубленою хатою, коморою, льохом і садком. Терпилиха по смерті свого старого все те продала, перейшла в наше село, купила собі хатку і тепер живе, як ви знаєте.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «Литрес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на Литрес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.